

Ne viskas ir „Drauge“ blizgėjo

Pranas Povilaitis

1950-1951 m. per Vyriausiąjį Lietuvos išlaisvinimo komitetą (VLIK) prel. Mykolo Krupavičiaus įkurta Pasaulio Lietuvių Bendruomenė (PLB) Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo priimta nenoriai. Čia jau stipriai šaknis buvo įleidusi politinė organizacija – Amerikos lietuvių taryba (ALT), remiama daugelio mažų organizacijų, paplitusių po visą valstybę. Turbūt valstybės pavyzdžiu ALT visą vidinę veiklą buvo susiorganizavusi federaliniais pagrindais. ALT sudarė pasaulėžiūriniais pagrindais sukurtos katalikų, liberalų, tautininkų ir socialistų organizacijos.

Amerikos lietuviai, pripratę prie politinės ALT atsakomybės, nelabai noriai kalbėjo apie naująją organizaciją, kuri buvo susiorganizavusi iš individualių lietuvių ir kurios tikslas buvo tikrai lietuviybės išlaikymas laisvajame pasaulyje. Vieno pasikalbėjimo metu tautinės krypties ALT vadovas Antanas Olis prel. M. Krupavičiui pareiškė: „Mes čia turime daugiau kaip tūkstantį mažesnių ir didesnių organizacijų, ką mums atneš dar viena!“

Po ilgų svarstymų, pastangų, pasitarimų PLB organizacinio komiteto vadai, sutikę su VLIK parengta Lietuvių charta, pasižadėjo dirbti lietuviybės išlai-

▲ Pranas Povilaitis, Lietuvių katalikų spaudos draugijos tarybos narys, Vilniuje 2006 m.

kymo srityje ir talkininkauti ALT. Iš pradžių darbas ėjo labai sklandžiai. Kaip prel. M. Krupavičius ir ALT vadovybė buvo numačiusi, ALT buvo Amerikos lietuvių balsas politikoje, PLB rūpinosi lietuviybės išlaikymu per kultūrinę veiklą, mokyklas ir t.t. Bendras Amerikos lietuvių fondas (BALF) buvo atsakingas už lietuvių, patekusių į vargą, šalpą ir t.t.

Atvykę į Ameriką mes, pokario lietuvių banga, jau radome apie 130 lietuviškų parapijų, prie kurių veikė lietuvių mokyklos, kelios tautinių šokių grupės, jaunimo ansamblis, chorai, buvo rengiami patriotiniai ir religiniai bei tautiniai minėjimai. Didesnės lietuvių kolonijos turėjo savo laikraščius bei žurnalus, du dienraščius, keletą radijo programų lietuvių kalba. Pradėjo steigtis ir naujųjų ateivių organizacijos, teatro kolektyvai, ansambliai, – ne visi atvykėliai galėjo pritapti prie vietinių organizacijų, nes jaunesnioji – jau Amerikoje gimusi karta sunkiai kalbėjo lietuviškai.

Sklandus bendruomeninis gyvenimas tęsėsi ne amžinai. Kai jauni PLB veikėjai ėmė veržtis į politiką, atsirado PLB narių, kurie tokios taktikos nerėmė. Nesutinkantieji buvo pradėti šalinti iš vadovaujančių pozicijų. Prasidėjo nesutarimai. Organizacija ėmė skilinėti. Pirmiausia skilo du PLB skyriai Chicagos apylinkėje, o po to ir kiti. Atskilusieji susiorganizavo ir įsiregistravo vietinių valstijų įstaigose kaip Lietuvių bendruomenės organizacija, atitinkanti Bendruomenės paskirtį, gerbianti politinius veiksmus, pasisakanti prieš bet kokią kontaktą su okupanto statyta valdžia Tėvynėje. PLB atskilusiuosius padavė į Amerikos teismą, kuris tęsėsi dešimtmečius.

Skilimas buvo jaučiamas ir spaudoje. Tuometinis „Draugo“ redaktorius kun. Pranas Garšva rėmė PLB ir netoleravo naujosios grupės, kuri pasivadino Reorganizuota lietuvių bendruomene. „Draugas“ nepriimdavo net PLB steigėjo prel. M. Krupavičiaus straipsnių, kurie kritikavo PLB taktiką. Kai prelatas tokį straipsnį paskelbdavo kairiosiose „Naujienose“, jis būdavo apšaukiamas socialistu ir kitais neminėtiniais vardais. Kai RLB rengė Amerikos nepriklausomybės minėjimui skirtą koncertą, „Draugas“ atsisakė įdėti net mokamą skelbimą.

Dėl to „Draugo“ padėtis tapo nemaloni ir kenkianti bendruomeniškam lietuvių gyvenimui. Lietuvių katalikų laikraštis pradėjo prasilenkti su tiesa ir rūšiuoti katalikus į „geresnius“ ir „blogesnius“. Tai tęsėsi iki pat Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, o pasekmės jaučiamos iki šiol.

Į nepageidaujamus dalykus išėivijos istorijoje atkreipė dėmesį jaunieji Lietuvos istorikai. Tokių atradimų yra padaręs Laurynas Jonušauskas knygoje „Likimo vedami“ ir Arūnas Streikus knygoje „Diplomatas Stasys Bačkis“. Istorija suras tiesą ir atitaisys dar ir dabar pasirodančius teigimus bei nutylėjimus.